

ud door
bleef ons
s, na van
en tenge-
krijkt mijn
te veran-
gers, werd
eders bij
n talrijke
was eene
Universi-
van God
noemen
steed is
ing werd
ruster, ge-
eestes-
jd en en
ende
lwerker
diensten
egenrijk
ewerken
van bij
den ge-
ten mid-
n onder
ambte-
erde Dr.
oor een
ist. Hij
daarop
daarbij
dittering
mensch
l. Maar
de ge-
vinden.
a hoog-
erken-
schul-
School
ndanks
Hij dit
de op-
ok van
gebed.
id vol-
van het
ropge-
roende
e, welke
geleed,
k deze
kwam
ng, de
leerzair
Medi-
inge-
at met
ijfel te
H.H.
vraag
oegen,
le hem
ekken,
ck be-
aan
mens-
n zou
hiatrie
chten.
re te
g der
steeds
or de
en; en
ypno-
toe:
a een
x gij,
de te
snde,
gelde-
soort.
bor-
chen,
heel
st, is
essor
n: of
plang
ag de
Vrije
nen,
essor
zaak
De
sten,
en
a w.
l en
a de
zijn.
eeld
prot-
t in
icht,
mals
bord
echt
nde
teit.
s in
niet
s te
i, in
ing
veel
dat
den
uit
uils
ers
ier-
igt,
gen
rlei-
ier-
ich
de
lan
prij-
ge-
en
tar
zijn
lak
ng,

die de arts aannemen bij het ziekbed, alsof zij daar almachtig te beslissen hadden over leven en dood. Voor een deel ligt ook hier de schuld echter bij de onvroemdelijkheid van ons Christelijk volk. Had men zijn kinderen geleerd te bidden, niet alleen voor elken maaltijd, maar ook voor het gebruiken der geneesmiddelen, — dan zou vanzelf de dwaze voorstelling ge- weken zijn, als kon een drankje of poeder ons beter maken, en zouden wij beseffen dat ook die geneesmiddelen niets anders zijn dan in- strumenten in 's Heeren hand. Toch is ook deze onvroemde houding der medicijn nog niet de diepste oorzaak. Er komen ook in de genees- kunde allerlei praktische vragen voor, waarbij ons volk met de doctoren in botsing komt: o. a. of men de smarten eener barende vrouw mag verdooven door chloroform; of men zou mag chloroformisatie dat er levensgevaar uit ontstaat; of niet moet gestuit de gruwel, dat hoogleraren openlijk de sonde der wellust als een noodzakelijk kwaad verdedigen etc., om van den vaccinatie dwang nog niet eens te spreken.

Om tot den wortel der zaak door te dringen wijst spreker er op, dat de gewone voorstelling als zou de medische wetenschap een vaste onbetwistbare wetenschap zijn (de Homoeopatie er nu buiten gerekend) onwaar is, daar onder de Medici minstens evenveel scholen bestaan hebben en nog bestaan als onder de Theologen. Het gevaar hiervan toont spreker aan door te wijzen op de dwaze theorie van professor Helmond, een Brabantsch edelman, die in Duitsland doceerde, en de oorzaak van alle ziekten in het bloed en dus haar genezing in aderen zocht. Daaruit was de gehele school van haematopathologen — men denke aan Boerhaave en aan Bilderdijk vader — voortgekomen, die door eindeloos bloed af- tappen de kracht onzer natie op bedenkelijke wijze heeft verzwakt.

Onder die scholen nu heeft men drie hoofd- afdeelingen, naarmate zij de oorzaak der ziekte zoeken in de ziel alleen, het lichaam alleen of in beide saam. De laatste theorie, de pan- theistische, vond een vertegenwoordiger in Philippus Aureolus Theophrastus Paracelsus Bombastus, die geest, ziel en lichaam verge- leek bij kwikzilver, zwavel en zout; de oor- zaak der ziekte zocht in een demon, die in de maag huist, en meer dergelijke bombast (de uitdrukking is aan zijn naam ontleend) verkocht.

Van ernstiger betekenis was Dr. Van Hall, die het lichaam op zich zelf voor dood hield en alle werking in het lichaam van de ziel liet uitgaan. Het lichaam was gezond, wanneer de ziel dit wilde. De vermogens der ziel verdeelde hij zoo, dat in de hersenen het geheugen, in de maag het verstand en in het hart de wil zetelde. Door dien wil vond de bloedsomloop plaats en werd aldus het lichaam beheerscht. Onze tegenwoordige artsen zijn voor het meereendeel materialist. Zij gelooven niet aan een ziel. Het denken is het zweeten van de hersenen, etc. Hierin nu ligt een ontzettend groot gevaar. Wie zou denken, acht het men- schelijk leven gering, verwijderd God uit de ziekezaal en behandelt den kranke gelijk men een ziek paard of koe zou behandelen. De gangbare definitie van de medische wetenschap is dan ook: *de wetenschap, die het mensche- lijk lichaam tot voorwerp heeft*. Beide worden dus op één lijn gesteld.

Op dit punt nu heeft de Vrije Universiteit een eigen positie in te nemen. De geneeskunde is nergens ontstaan uit de gedachte om het dier te helpen. Integendeel, de veeartsenij- kunde is een zegen, die van de mensche- lijke geneeskunde afdruipt op het dier. Door des menschen val is de vloek ook over het dier gebracht; het is daarom billijk dat het dier meegeniet van den zegen, dien God in de geneeskunde schonk, maar haar eigenlijk object blijft de *kranke mensch*. Zool- wel in de ziekenzaal als in het ontleedverre- trek moet het dus niet een dier zijn, dat men behandelt of ontleedt, maar een *mensch*, en wel een mensch geschapen naar Gods evenbeeld, en daarom bestaande uit ziel en lichaam. Dat is het credo, waarin de medische wetenschap, die God dienen wil, haar uitgangspunt te nemen heeft. Daarbij heeft zij te bedenken, dat de mensch een eeuwige bestemming heeft; dat hij, wanneer hij tot geloof komt, de vaste be- lofte heeft van de wederopstanding des vlees- ches, waardoor zijn gestorven lichaam aan het verheerlijkt van Christus gelijkvormig worden zal, en dus hoofdzak voor dien mensch niet is zijn leven te verlengen, of een bepaalde ziekte te boven te komen, maar door het ge- loof de kiem des eeuwigen levens te ontvan- gen. En in de tweede plaats heeft dan verder die wetenschap te rekenen met het feit, dat de ziekte door de *sonde* is gekomen over den mensch, zoodat zij nooit een therapie mag huldigen, die de ziekten zoekt te verklaren buiten het zedelijk leven van den mensch om. Wat natuurlijk niet zeggen wil, dat iemand, die liegt, daardoor zijn arm breekt of ver- lamt, maar dat de leugen sonde is tegen God en God om die sonde te straffen die versterking bracht in het menscheelike organisme.

Hieruit volgt, dat er eerst dan sprake zou kunnen zijn van een medische faculteit aan de Vrije Universiteit, wanneer een stel mannen kon gevonden worden, dat van deze begin- selen uitgaande de medische wetenschap ver- der bracht. Immers deze beginselen op zich zelf maken de wetenschap nog niet uit.

Op een punt wees de spreker, om tot de psychiatrie terug te komen. Al moeten we uitgaan van den mensch geschapen naar Gods evenbeeld, daarom gaat de theorie van Dr. Van Hall nog niet op, als zou het lichaam eigenlijk zonder waarde zijn en geheel beheerscht worden door de ziel. De Heere Jezus zegt tot de geraakten en melaatschen niet alleen geloof! maar hij doet bovendien een wonder, om hun lichaam te genezen. Het lichaam mag dus niet beschouwd als een stoffklomp zonder waarde, maar is het pronkstuk der schepping, waarin Gods oog zich verlustigde toen het uit zijne hand voortkwam. De geneeskundige wetenschap kan nu niet ten doel hebben de ziel zelf te genezen, want dat hoort bij de Theologische faculteit, die (middellijk) het geloof werkt in Christus Jezus. Maar wel zijn er gemengde ver- schijnselen, die datgene wat de brug vormt tusschen ziel en lichaam, n.l. het zenuwgestel aantasten en lange deren weg de ziel zelf doen lijden. En zoo ontstaat dus de mogelijk- heid, dat de Medische faculteit ook zielsziekten te behandelen hebbe.

Kortelijk omschrijft de spreker daarna nog- maals de taak der medische wetenschap in verband met het geponede. De Christelijk medische wetenschap heeft niet alleen het bovengenoemde uitgangspunt te kiezen, maar ook door haar onderzoekingen op anatomisch, embryonisch, therapeutisch en ander gebied te toonen, dat zij kan verklaren wat den Ma- terialist onoplosbaar toeschijnt, en dat zij daarom

een hogere waarheid heeft dan hij. Nu kan men gerustelijk driekwart der dusgenoemde me- dische wetenschap aan Heidenen en Turken overlaten. Wanneer iemand kooris heeft en chinees moet innemen, dan is dat voor de zieke volkomen het zelfde, of een Peruaan of een geleerd doctor hem die chinees ingeeft, waar de werking der chinees nog altoos onverklaard is. Medische wetenschap in eigenlijken zin ont- staat eerst daar, waar de samenhang van oor- zaak en gevolg kan nagespeurd en men zoo in staat wordt gesteld, de verschijnselen te beheerschen. Wat Professor Koch te Berlijn deed, was op zijn terrein voor het eerst wetenschap- lijke arbeid (in het midden gelaten of zijn re- sultaten juist zijn) wil hij niet op den gis af, maar door kracht van logisch denken een middel vond om de tering te bestrijden. En dat denken nu, wat de oorzaken in verband zoekt te brengen met de gevolgen, dat wordt be- heerscht door de beginselen, waarvan men uitgaat.

Voor een medische faculteit aan onze Hoogeschool zou dus in de eerste plaats nood- dig zijn een leeraar in de Pathologie, die de oorsprong der ziekten verklaart, wil- juist daarin de Materialisten lijnrecht ingaan tegen de H. Schrift. In de tweede plaats zou eisch wezen, een catheder niet voor de ana- tomie, maar voor de physiologie. Een eerste in de derde plaats een catheder in de psychiatrie als gevolg van de beide eerste. Want of wij al een professor benoemen, doorwrocht in de materialistische pathologie en physiologie, en die ook in den Bijbel geloof, om de psychiatrie te doceren, geeft ons niet. Dan kan even goed een ongelooft professor aangesteld met een catechismeërster er naast.

Op zich zelf beschouwd zou dus de vraag, die H.H. Directeuren stelden, met een beal- steen moeten beantwoord worden. Een goed psychiater is ondenkbaar, die niet bestid pos- tie kiest op pathologisch en physiologisch ge- bied. Maar het is een andere vraag, of, wan- neer zich een man vinden liet, die metterdaad op de genoemde terreinen positie gekoren had, en nu daarvan uitgaande de psychiatrie doceeren wilde in Christelijken geest — of zulk een niet zou benoemd kunnen worden, al stond hij voorlooppig alleen — en op die vraag antwoord ik even bestid ja. Ik acht het zelfs zeer raadzaam hiervan werk te maken, wil de psychiatrie juist het verband tusschen ziel en lichaam raakt en dus terstond dwingt kleur te bekennen. Bovendien zou zulk een hoogleraar eere vinden ook buiten onze eere, ge- lijk het voorbeeld van Veldwijk ons toont, de eenige Christelijke inrichting, die belangstelling wekt zelfs bij de materialistische wetenschap, die pocht op haar kennis, met onzeren stap en dreef gelaat rondwandelt op haar ver- plegingsoordeelen voor krankzinnigen.

Vandaar komt spreker tot deze conclusies: 1. dat aan de stichting eener Medische facul- teit in de eerste jaren niet te denken valt. Daartoe moet God de Heere de beurzen nog geheel anders openmaken van ons Christen- volk en vooral mannen verwekken, die op het gebied der wetenschap den Christus willen dienen;

2. dat de nood der tijden dwingt op het terrein der zielsziekte een stem te laten uit- gaan, niet het minst met het oog op de hypo- these;

3. dat H.H. Directeuren de eere onzer stich- ting zouden wegwerpen, wanneer zij iemand benoemen, van wien niet eerst duidelijk was gebleken, dat hij op wetenschappelijk gebied uitging van het beginsel, waar de gehele Universiteit uit leeft.

Nadat de Voorzitter Prof. Kuyper had be- dankt voor zijn uitnemend referaat, stelde hij de gelegenheid tot debat open, waarvan Prof. De Hartog en Rutgers gebruik maakten, niet om den referent te bestrijden, maar de eerstgenoemde om op een ondergeschikt punt enige inlichtingen te vragen; Prof. Rutgers om de conclusies van den inleider nog nader aan te dringen met een beroep op de Juridische faculteit, die ook jaren lang incompleet was geweest, maar juist deswege voor de Medische faculteit hoope bood, dat het stekje, was het maar eenmaal geplant, wel tot een boom zou uitgroeien.

Prof. Kuyper, die beide sprekers beaan- woordde, wees ten slotte nog op het diepste motief, dat hem bij deze geheele bespreking gedreven had. Christus Jezus tegenwoordigde de Theologische en Medische faculteit in zijn persoon. Hij ging niet alleen het land door om de waarheid te prediken, maar kwam ook overal als de Christus-Consolator voor al wat leed en krank was. Een Christus, die de waar- heid laat verkondigen, is dus slechts een halve Christus en wij moeten den geheelen Christus hebben. Daarbij komt nog, dat onze kranken in hun ziekte door God be- proefd worden, maar behandeld door materialis- tische doctoren en verzorgd in hospitalen, waar aan zoo menig bed niets dan rauwe vloeken vernomen worden — de eeuwigheid ingaan, zonder dat hun ziekte beantwoordt aan het doel, wat God er mee had. Uw armen, riep Christus ons toe, hebt ge altijd met u, maar ook uw kranken. En het blijft een aanklacht tegen ons Christenvolk zoolang die kranken hun toevlucht moeten nemen tot ongelooftige doctoren, omdat zij geen hulp kunnen zoeken bij belijders des Heeren.

Hiermede werd dit leerrijke debat gesloten. Punt 8 van de Agenda: Wat kan de Vereen- ging doen tot bevordering van het Gymnasiale onderwijs in overeenstemming met hare begin- selen? kwam niet in behandeling, wijl de in- leider, Prof. Woltjer, verhandeld was ter ver- gadering te komen.

De plaats, waar de vergadering een volgend jaar zou gehouden worden, werd niet vastge- steld. Directeuren behielden zich voor hierover later een beslissing te nemen. Waarschijnlijk zal die wel uitvallen ten gunste van Gronin- gen, waarheen enkele stemmen wezen.

Nadat de uitslag der gehouden stemming was bekend gemaakt, n.l. benoemd tot direc- teur de heer E. G. Wentink met 71 stemmen, tot 2e plaatsvervangende van Directeuren Mr. Th. Heemskerk 53; Commissie tot nazien der rekening van 1891 de heeren J. Krap 38, H. Dane 36, H. A. Howeler 38 stemmen en tot plaatsvervangende de heeren C. D. van Schouwenburg 38 en W. A. Vrolijk 34 stemmen; de korte notulen waren goedgekeurd, sloot Ds. Veelo de vergadering met dankzeg- ging.

III. De Meeting.

Te twee ure des namiddags verzamelde men zich weder, in nog grooter getalle dan 's mor- gens, in de Doelezaal, waar de openbare meeting zou gehouden worden met inleidend woord van Prof. Fabius en debat.

Prof. Fabius begon met te herinneren aan de bijeenkomst te 's-Gravenhage in 1885, waar hij hetzelfde voorrecht had gehad als thans,

Toen, evenmin als nu, had hij over de keuze van zijn onderwerp geaarzeld. Destijds werd het bestaan der Vrije Universiteit nog bestre- den, noemde Dr. Spruyt het een vreemde poging om »brave burgers» over wetenschap te doen beslissen en bespote Dr. J. W. Gun- ning als iets nieuws de gedachte eener »ge- loovige wetenschap». Daartegenover had hij betoogd, dat de Vrije Universiteit de eenige Hoogeschool in ons land is, waar de beslissing niet bij brave burgers, maar bij Gods Woord ligt, en dat zij niet iets nieuws is, maar geheel ligt op de lijn onzer vaderen, met name van Groen en Da Costa. Thans was de toestand geheel anders; de Vrije Universiteit had wortel geschoten, en de vraag kwam met steeds krachtiger drang aan de orde: welke hare plaats zal wezen tegenover de Overheids-hoo- gescholen. Vandaar dat spreker ditmaal tot on- derwerp had gekozen: De regeling van het Hooger Onderwijs, in verband met de bevoegd- heden van Staatswege toegekend aan de graden, door de openbare universiteiten verleend.

De heer Groen van Prinsterer heeft met kracht gestreden tegen wat hij noemde het *revolutionair alvermogen* of de *suprematie van den Staat*. Bakker Korf, een volbloed con- servatief, was in zijn tijdschrift de *Schildwach* tegen die uitdrukking opgekomen. Suprematie was een onwettige overheersching, die de re- chten van anderen verkortte, en hij kon zich niet begrijpen, dat de heer Groen (een antirevolu- tionair!) zoo sprak over den Staat. Volgens hem was het een miskenning van het gezag der Overheid, om gelijk Groen wilde, de be- voegdheid van den Staat, met name in zake het onderwijs, ondergeschikt te maken aan de vrijheid van het volk in dezen. Veleer be- stond er geen vrijheid, dan wanneer en voor zover de Staat haar schonk.

Dat nu is het eigenlijke beginsel der revo- lutie, die iedere vrijheid ondergeschikt maakt aan het recht en belang van den Staat. Dit geldt ten opzichte van de Kerk; reeds Groen wees er op, dat in tegenstelling met het Roomsche beginsel: de Staat onder de Kerk; en het Protestantische beginsel: Kerk en Staat beide onder een hoogste levenswet — het moderne feitelijk is: de Kerk onder den Staat. Van de oude leuze: scheiding tus- schen Kerk en Staat werd bij de jongste verkie- zingen dan ook weinig meer gerept, waar de liberalen veeleer met Opzoomer van meening schijnen geworden te zijn, dat de zelfstandigheid der Kerk gevaar oplevert voor den Staat. Dit geldt ten opzichte van het *gevoelen*, dat men gaarne vrij laat — voorzover het Staatsbelang dit gedooft. Dit geldt ten opzichte van de *opvoeding der kinderen*, waarin men den ouders vrijheid gunt, nadat de Staat eerst heeft uitge- maakt wat zijn belang eischt; welk belang volgens maar al te velen meebrengen zou het oplossen van alle verscheidenheden van over- tuiging in een kleurloos geheel. Het is daarom een leugen, dat de vrijheid een vrucht is der revolutie, waar juist deze het is, die in beginsel alle vrijheid rooft, en alle recht tot een *gunst* maakt, door den Staat verleend.

Na aldus in het licht te hebben gesteld wat Groen onder de suprematie van den Staat verston, stelde de spreker daartegenover hoe de leer van het *Godelijk recht der Overheid*, wel verre van gelijk velen meenen tot Middel- eeuwsche barbaarsheid en Oostersch despotisme terug te voeren, juist omgekeerd de vrijheid, die de revolutie bedreigt, beveiligd en rekt. Immers wie het gezag der Overheid terugleedt tot God als bron, sterkt daarmede tevens elk ander recht door dienzelfden God verleend, met name het recht der Kerk, het gezag der ouders tegenover hun kroost, en het zelfstandig leven der maatschappij. Zelfs tegen- standers moesten Groen dan ook de eere geven, dat de vrijheden des volks geen ijveriger kampioen hadden dan hij.

Vlooit hieruit eenzijdig voort, dat de Staat verplicht is het zelfstandig leven der maatschappij te eerbiedigen; anderszins mag de Staat niet door de maatschappij overheerscht worden, veel minder een werktuig worden van een enkele maatschappelijke groep. Gelijk door Lorenz von Stein zoo helder is aangetoond, splitst zich het volk in tal van groepen, wier streven is gericht op overheersing van de Staatsmacht, teneinde te bewerken dat haar tijdelijk overwicht over de andere groepen blijve. Als voorbeeld wijst spreker naar 1798, toen zoo- genaamd alle standbevoorrchtiging zou ophouden en »de wet de wil zou zijn van het maatschappelijk lichaam» — terwijl intusschen alle voorstanders van Oranje werden gebannen of veroordeeld van stemrecht; een voorbeeld dat in ons land niet op zichzelf staat. Dan is de Staat ondergegaan in de maatschappij en het graf der vrijheid eerst recht gedolven.

Alleen oppervlakkigheid kan dan ook meen- en, dat de vrijheid zou gebaat zijn, wanneer de Overheid stelselmatig zachtte voor de meerderheid in 's Lands raadzaal of daar- buiten. Veeleer is haar heilige roeping juist om de rechten der minderheid te beschermen en daarom moet haar gezag zoo hoog, zoo on- wrikbaar staan tegenover de maatschappij.

Dat het Staatsgezag daarmee geen onrecht- matigen dwang uitoefent toont de spreker ver- volgens aan, door er op te wijzen dat aldus het maatschappelijk leven in zijn geheel wordt beveiligd. Het belang van het *gehele* huisge- zin wordt gebaat, wanneer men waakt dat het belang van het kleinste lid niet wordt opge- offerd aan dat der overige. Het welzijn van het *gehele* lichaam wordt bevorderd, door te voorkomen dat het eene deel leeft ten koste van het andere. Ja, wat meer zegt, op deze wijze wordt niet alleen het belang van het gehele organisme gediend, maar feitelijk ook dat van *elk* zijner leden in het bijzonder.

De taak der Overheid is hiermede echter niet afgeloopen. Zij heeft in de tweede plaats ook het leven der maatschappij te steunen en de ontwikkeling der krachten, die in den schoot der natie verborgen liggen te bevorderen; van- daar dat het op haar weg kan liggen wanneer de maatschappij te zwak is, te doen, wat deze doen moest, al dreigt daarbij het gevaar, dat de Staat vergete, dat hij plaatsvervangend op- treedt en het particulier initiatief moet blijven uitlokken, niet doodden.

En eindelijk bij dit alles heeft de Staat re- kenende te houden met het eigenaardig karak- ter van het volk. Zoo mag de Overheid ten onzent niet vergeten, dat zij over een *Christen- volk* regeert. Van een Christelijken Staat wilde men liefst niet hooren. Het zij zoo, zeide Groen, mits ge dan maar niet vergeet, dat ons volk een Christenatie is, en getegen dat Christelijk karakter maar niet ingaat. De Staat is neutraal, dus wilde men geen Zondags- wet. Alsof de enkele Joden in ons vaderland het feit ongedaan maken konden, dat het volk *als geheel* den Zondag viert. De Staat is neu- traal, daarom moest het onderwijs neutraal zijn, dat de Staat gaf. Alsof het volk, waarvoor dat onderwijs dienen moest, dan niet zeer ver-

schillend was van kleur. Vandaar dat Groen eerst aandrong op een openbare Christelijke school, die gesplitst zou worden in een Protestant- sche en Roomsche. Meent de Overheid dit niet te kunnen doen, laat zij dan de school teruggeven aan de maatschappij, voor welke zij dienen moet, was later zijn leuze. Van tweeën één: of de openbare school rekene met den geest des volks, of de vrije school hebbe den voorrang!

Van dat alles nu heeft men in deze eeuw niets willen weten. Het Staatsgezag zweefde hoog boven de maatschappij en zocht haar te overheerschen. Liefde voor het *volk* was er niet; wel bevoorrecht van een bepaalde groep, die met de inzichten der regeerders meeding, maar weezin, onderdrukking voor alle anderen. De zoogenaamde »neutraliteit» was, gelijk Groen in 1875 zoo vlijmend scherp zeide, »een karaktertrek dezer eeuw, waarin zich de strijd tegen den levenden God open- baarde, waardoor het ongelooft begünstigd en het vuur van diep ingrijpende verdeeldheid ontstoken werd». Neutraal — en daarom wilde men geen Zondagswet. Neutraal — en daarom aan de natie een school opgelegd, onbruikbaar voor den geloovigen Protestant en Katholik. Neutraal — en daarom een Hooger onderwijs dat aan het volk niet zijn natuurlijke pleitbe- zorgers geeft, maar de krachten kweekt, die het leven des volks ten onder houden!

Hierna kwam spreker terug op hetgeen hij gezegd had omtrent de roeping der Overheid om de sluimerende krachten des volks te helpen ontwikkelen. Acht hij het onder be- paalde omstandigheden niet onverdedigbaar, dat de Overheid daartoe de taak des volks overnam, te meer klemde daarbij de eisch dat zij dan op de wenschen des volks heeft acht te geven. Om dit met een voorbeeld duid- lijk te maken, onderstelt de spreker, dat het gehele volk één gedachte had over de in- richting van het lager onderwijs. Dan kon de Overheid in dit geval de zaak van het on- derwijs ter hand nemen, niet wijl dit op zich- zelf tot haar taak behoort, maar als ge- organiseerde maatschappij, als *orgaan van het volk*.

Dat het onderwijs op zichzelf niet tot de taak der Overheid, maar tot die der maatschappij be- hoort, toonde spreker aan met een citaat uit Thorbecke zelf. Hoewel Thorbecke juist in dit opzicht in de praktijk geheel anders ge- handeld heeft en terecht door Groen is ge- noemd »de man van het Staatsalvermogen ook in de kerk en de school». Op welke incon- sequentie Mr. Van Houten met nadruk wees in zijn »Staatsleer van Mr. J. R. Thorbecke», waaruit de spreker enkele sterk sprekende passages voorleest, die intusschen toonen, hoe Mr. Van Houten sinds op dezelfde klip is verzeild, bepaaldelijk wat het recht betreft van kerken om zich te onttrekken aan de Synodale organisatie, een recht toen met goed hem verdedigd.

Ook omtrent het Hooger Onderwijs erkende Thorbecke, dat het naar zijn aard niet tot de staatsmacht behoort. Het is niet afkeurens- waard dat de Overheid Universiteiten in het leven roept, en aan de aldaar verleende gra- den bijzondere bevoegdheden verleent, mits slechts in het oog worde gehouden dat op zich zelf ook deze zorg niet tot de taak der Overheid behoort, en dat die Universiteiten in nauw verband moeten blijven met het leven der maatschappij, gelijk de mannen aan die scholen gevormd, straks het volk hebben te dienen, zijn organen en leidlieden hooren te zijn op het gebied des geestes. Waar ons volk zich nu splitst in drie hoofdgroepen: Calvinisten, Room- schen en Rationalisten, ware het dus *betrak- kelijk* verdedigbaar, dat de Overheid drie Hoo- gescholen in het leven riep, één voor elk der groepen. Dan zouden ze althans beantwoorden aan de maatschappelijke behoefte.

Spreker wijst er op, hoe met een deel van het Hooger Onderwijs, althans wat de wet- telijke regeling betreft, aldus is gehandeld, n.l. met de Theologische faculteit. Die zette men in verband met de Hervormde kerk, terwijl aan de andere kerkgenootschappen voor de opleiding hunner leeraren subsidie werd ver- leend, om aan den eisch der billijkheid tegemoet te komen.

Ook dit was echter meer schijn dan wer- kelijkheid. In 1876 heette de Theologische faculteit ge- heel los van de Kerk te worden gemaakt en een zelfstandig karakter te erlangen. Op zich zelf een vrij zonderlinge daad, want waartoe zou zulk een Theologische faculteit buiten verband met eenige kerk dienen. Maar de schijn werd althans bewaard dat het voortaan om de wetenschap *alleen* was te doen. Hoe- wel bijna ieder weet, dat bij wijziging van vorm besteding van den ouden toestand is bedoeld, gelijk uit het Jaarverslag van de Hooge scholen over 1889—1890 duidelijk blijkt.

Hoe was nu echter de feitelijke toestand, waarvan de wettelijke regeling schijnbaar zo- veel voordeel bood? Dat de Hervormde kerk, die van de Rijksuniversiteiten heette gebruik te kunnen maken, juist in de meest ongun- stige positie van alle kerkgenootschappen raakte. Immers terwijl deze volkomen vrij waren om de gelden te besteden gelijk zij wilden en de macht bezaten te voorkomen dat de Staatsstem misbruikt werd tot ver-

woesting der kerk — was juist de Hervormde kerk, schijnbaar zoo bevoorrecht, metterdaad prijs gegeven aan de willekeur der Overheid, die bij de benoeming der Theologische pro- fessoren niet lette op de belijdenis of den wensch der kerk, maar alleen op haar inzicht. En de Overheid heeft deze hare macht niet onge- bruikt gelaten om de kerk te verwoesten en het weereleven van het Calvinisme tegen te houden.

Intusschen heeft zich in de regeling van de Theologische faculteit als gezindheidsschool tot in 1876, zij het op gebrekkige wijze, en al was de praktijk daarmee vaak in strijd, — toch de gedachte uitgesproken, dat het Hooger Onder- wijs in nauw verband met de behoefte van het maatschappelijk leven staan moet.

Wat de overige faculteiten betreft, kwam in de regeling die gedachte niet uit. Trouwens in zekeren zin geen gezegd, dat ook uit de re- geling zelve van het Hooger Onderwijs de nood- zakelijkheid blijkt, dat dit zich nauw aansluit bij den geest van het volk. Immers alleen aan de Staatsuniversiteiten is het jus promovendi cum effectu civili verbonden; zal dit niet lei- den tot schoolabsolutisme, dan moeten die Hoogeschoolen ook de weerkaatsing zijn van het geheele maatschappelijke leven.

Velen echter meenen, dat bij de Hoogescho- len in de eerste plaats het Staatsbelang en de Staatsbehoefte is betrokken, meer nog dan de behoefte der maatschappij. Ook Prof. De Geer, zeker wat bekwaamheid betreft, een onzer geduchtste tegenstanders, moet onlangs in dien geest hebben gesproken. Men kan, zoo rede- neert men dan, de graden der Vrije Univer- siteit niet op één lijn stellen met die der Staats- universiteiten, wijl de Overheid waarborgen moet hebben voor de bekwaamheid harer am- benten, en die waarborgen alleen door haar eigen scholen in voldoende mate geboden wordt.

Spreker rafelt dit kunstig gesponnen weef- sel echter geheel uiteen: 1°. De opmerking geldt niet voor de theologische en de medische facul- teit. Wat de overige faculteiten betreft, kiezen slechts een deel der kweekelingen een Staats- betrekking en velen een maatschappelijk be- roep. Men denke bijv. bij de Juridische facul- teit aan den advocatenstand.

2°. De voorstelling is onjuist, als zou ieder die aan een Rijksuniversiteit gepromoveerd zijn aanspraak hebben op een staatsbetrekking, gelijk bijv. de jongelingen, die Militaire Academie ver- laten, recht hebben op een aanstelling als offi- cier. Wie aan de Rijksuniversiteit zijn rechts- geleerde studie voltooide is *benoembaar* tot rechterlijk ambtenaar. En niet gering is het aantal dergenen, die ervaren, dat de benoe- mbaarheid op zich zelf nog geen middel van be- staan verschaft. Evenzoo is het met de philo- sophische en litterarische studenten, die pro- moveerden.

en 3°. bij het weggeven van een openbare Staats- betrekking zal zelden of nooit op den verkre- gen graad alleen worden afgaen. Voor een groot deel wordt het vermoeden van geschik- teid voor zulk een ambt afgeleid uit den in- houd van het proefschrift etc.

Feitelijk strekt dus de dusgenoemde effectus civilis wat de benoembaarheid tot eenige open- bare betrekking betreft, veel meer om het op- komen van inrichtingen te beletten, die aan den Staatsinvloed onttrokken zijn, dan tot het ver- leenen van den waarborg, dat zij die aan de Staats- universiteiten gevormd werden, degelijk onder- richt zijn.

Maar juist deswege is de bestaande toestand dan ook alleen verdedigbaar, zoolang het maatschappelijk leven zich door de Rijks- universiteiten bevredigd gevoelt. Houdt die overeenstemming op, dan wordt deze regeling eenvoudig de gereguleerde volksonder- drukking. En hoednag de toestand nu ten onzent geworden is, ligt voor ieders oog open. De universiteiten zijn geworden een instrumen- tum regne, een machtig wapen in de handen der Overheid, om ons volk te leiden in de wegen van het rationalisme; een middel om de maatschappij te bestrijden en te onder- drukken door het Staatsgezag. En dat, terwijl het volk zelf zijn geld moet geven om dien krijg te bekostigen, erger nog, zijn zonen moet afstaan, die straks als geboefde soldaten den krijg meevoren tegen de kringen, waaruit zij voortkwamen. Wie van Napoleons tyrannie gewaagt, verzuimt niet er op te wijzen, hoe hij de jongelingen uit de gezinnen weghaalde om in vreemde landen voor hem te strijden. Erger dwingelandij is het, waar de zonen des volks genomen worden om tegen dat volk zelf krijg te voeren.

Maar men was toch *vrij* om zijn zonen terug te houden? Ach, hoe heeft men ook hierin met de vrijheid gespeeld. Zoolang er geen andere dan Rijksuniversiteiten waren, moesten deze wel met onweersaanbare zuigkracht een zeker aantal jongelieden tot zich trekken, die

E voto Dordraceno

De ondergetekende, abonnent op De Heraut, verlangt te ontvangen door
tusschenkomst van

de Administratie van De Heraut.

1) den Boekhandelaar te

2) Ex. E VOTO DORDRACENO, door Dr. A. KUYPER,

tegen f 12.— het Exemplaar, op de voorwaarden vermeld in No. van De Heraut.

..... den 189

1) Doorhalen wat men niet verlangt,
2) Invullen: één, of twee.

(Zie keerzijde.)